

MHKO140006282023 	खटला दाखल तारीख : ०६/१०/२०२३
	खटला नोंदणी तारीख : १६/१०/२०२३
	खटला निकाल तारीख : २८/०४/२०२६
	कालावधी : ०२ वर्ष ०६ मास २२ दिवस

भाग अ*

(न्यायनिर्णयाचे शिर्षक पृष्ठ)

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाय्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (१)]

<u>नि.क्र.१६/ब</u>	
प्रथमवर्ग न्यायदंडाधिकारी, चंदगड यांच्या न्यायालयात, पिठासिन अधिकारी : श्री. व्ही. एस. अग्रवाल	
पहिल्या खबरीचा तपशील	अपराध क्र.-१६४/२०२३
न्यायनिर्णयाची तारीख	२२/०४/२०२६
प्रकरण क्रमांक	नियमित फौजदारी खटला क्र.-१२६/२०२३
तक्रारकर्ता/अभियोग पक्ष	महाराष्ट्र शासन दुय्यम निरीक्षक मार्फत राज्य उत्पादन शुल्क, चंदगड (फिर्यादी भरत आनंदा सावंत)
तर्फे प्रतिनिधीत्व करणार	श्रीमती एस. एस. पाटील (सुविद्य सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता)
आरोपी	१. यल्लाप्पा मारुती नाईक वय- ६५ वर्षे, व्यवसाय- शेती, रा. नरगट्टे, ता. चंदगड, जि. कोल्हापूर.
तर्फे प्रतिनिधीत्व करणार	श्रीमती सी. एस. पाटील (बचाव पक्षातर्फे सुविद्य विधीज्ञ)

भाग ब*

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाव्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (२)]

गुन्हा घडल्याची तारीख	३०/०८/२०२३
प्रथम खबर अहवालाची तारीख	३०/०८/२०२३
दोषारोपपत्र दाखल झाल्याची तारीख	०६/१०/२०२३
दोषारोप ठेवल्याची तारीख	१९/१२/२०२३
पुरावा आरंभ झाल्याची तारीख	२३/०२/२०२४
प्रकरण न्यायनिवाड्यासाठी राखून ठेवल्याची तारीख	२८/०४/२०२६
न्यायनिवाड्याची तारीख	२८/०४/२०२६
शिक्षा आदेशाची, जर असल्यास, तारीख	लागू नाही.

आरोपीचा/आरोपींचा तपशील

अ. क्र.	आरोपीचे नाव	अटक तारीख	जामीन मुक्त तारीख	दोषारोपी त गुन्हा	निर्दोष की दोषसिद्ध	ठोठाविलेली शिक्षा	फौ.प्र.सं. चे कलम ४२८ च्या उद्देशासाठी संपरिक्षा अवधित व्यतीत केलेली बंदी अवधी
१.	यल्लाप्पा मारुती नाईक	३०/०८/२०२३ रोजी सीआरपी सी ४१ (४१) प्रमाणे	१९/१२/२०२३	म.म.प्र.अ .चे कलम ६५(ई) अन्वये	निर्दोष	निरंक	निरंक

		नोटीस					
--	--	-------	--	--	--	--	--

भाग क*

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाव्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (३)]

अभियोगपक्ष/बचावपक्ष/न्यायालयीन साक्षीदार यांची यादी

अ. अभियोग पक्ष :

क्रमांक	नांव	पुराव्याचा प्रकार
सा.क्र.१	भिकाजी शिवाप्पा पाटील (निशाणी क्र.११)	पंच
सा.क्र.२	भैरु मारुती नाईक (निशाणी क्र.१४)	पंच

अभियोग पक्ष/ बचाव पक्ष/न्यायालयाने दिलेल्या निशाणीबध्द दस्तांची यादी

अ. अभियोग पक्ष :

अ.क्र.	निशाणी क्रमांक	वर्णन
१.	नि.क्र.१२	पंचनाम्यावरील सही
२.	नि. क्र.१३	अटक नमुन्यावरील साक्षीदाराची सही

ड. महत्वाच्या वस्तु :

अ.क्र.	महत्वाची वस्तु क्रमांक	वर्णन
-	---	----

न्यायनिर्णय

[आज दिनांक - २२/०४/२०२६ रोजी घोषित]

आरोपीविरुद्ध महाराष्ट्र मद्य प्रतिबंधक अधिनियम, १९४९ (यापुढे याचा उल्लेख 'मद्य प्रतिबंधक कायदा' असा करण्यात आला आहे.) चे कलम ६५(ई) अन्वयेच्या शिक्षापात्र गुन्ह्यांसाठी

अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ (यापुढे याचा उल्लेख 'अपराधिक संहिता' असा करण्यात आला आहे.) चे पाठ्य-१९ मध्ये नमुद प्रक्रिया पद्धतीनुसार संपरिक्षा सुरु आहे.

अभियोगपक्षाचे कथन थोडक्यात असे की -

२. अपराधिक संहितेच्या कलम १५४(१) नुसार वर्दीदार श्री. भरत आनंदा सावंत, जवान, दुय्यम निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, चंदगड दि.३०/०८/२०२३ रोजी बातमीदारामार्फत बातमी मिळाली की, नरगट्टे, ता. चंदगड गावच्या हद्दीत एक इसम नरगट्टे गावच्या पूर्वस, रस्त्याच्या कडेला, झाडाखाली मोकळ्या जागेत विनापरवाना बेकायदेशीरपणे गावठी हातभट्टी दारु विक्री करत असल्याची खात्रीशीर बातमी मिळाली असता वर्दीदार स्वतः पंच नाम्यात नमूद केलेले दोन पंच व दतर रेडींग स्टाफ यांचेसह खाजगी वाहनाने बातीच्या ठिकाणी गेलो असता, एक इसम हा आपले कब्जामध्ये एका गोणपाटाच्या पोत्यामध्ये एक २० लिटर क्षमतेचे प्लॅस्टिक कॅन त्यात अंदाजे १८ लिटर गावठ हातभट्टी दारु व २ काचेचे ग्लास असे सर्व साहित्य बाळगून विक्री करण्याच्या उद्देशाने बसलेला मिळून आला. त्याचे नाव विचारले असता यल्लाप्पा मारुती नाईक, रा. नरगट्टे, ता. चंदगड असे सांगितले. वर्दीदाराने दिलेल्या सदर वर्दी जबाबावरून चंदगड पोलीस ठाणे, चंदगड येथे आरोपीविरुद्ध गुन्हा नोंद क्र.१६४/२०२३ हा नोंदविण्यात आला. सदर गुन्हाचा तपास श्री. किरण आनंदराव पाटील, दु.नि.,रा.उ.शु., चंदगड यांनी केला. त्यांनी अपराधिक संहितेच्या कलम १६१ नुसार साक्षीदारांचे जबाब नोंदविले. तपास पूर्ण झाल्यानंतर तपासी अंमलदार श्री. किरण आनंदराव पाटील यांनी आरोपीस अपराधिक प्रक्रिया संहितेचे कलम ४१-अ प्रमाणे नोटीस देऊन अपराधिक संहितेच्या कलम १७३(२) अन्वये आरोपीविरुद्ध न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल केले.

३. गुन्हाचे व त्यास नमुद केलेल्या शिक्षेचे स्वरूप व त्यामध्ये अपेक्षित असलेल्या पुराव्याच्या व्याप्तीचे स्वरूप पाहता अपराधिक संहितेच्या कलम २५९ नुसार प्रस्तुत प्रकरणाची संपरीक्षा ही अपराधिक संहितेच्या पाठ्य-१९ नुसार चालविली. अपराधिक संहितेच्या कलम २४० नुसार आरोपीविरुद्ध महाराष्ट्र मद्य प्रतिबंधक कायद्याचे कलम ६५(ई) अन्वयेच्या शिक्षापात्र गुन्हासाठी नि.क्र.६ वर दोषारोप ठेवला. आरोपीने नि.क्र.७ वर दिलेल्या निवेदनाव्दारे दोषारोप नाकारला व गुन्हाच्या संपरिक्षेस सामोरे जाण्याची तयारी दर्शविली. अभियोगपक्षाकडून दोन

साक्षीदार तपासण्यात आले. अपराधिक संहितेच्या कलम ३१३(१)(ब) नुसार आरोपीचे निवेदन नि.क्र.७ वर नोंदविण्यात आलेले आहे. आरोपीचा बचाव हा केवळ नकारात्मक स्वरूपाचा आहे. आरोपीने त्यांच्या बचावार्थ स्वतःला अथवा इतर कोणताही साक्षीदार तपासला नाही, अगर कोणताही कागदोपत्री पुरावा सुद्धा सादर केला नाही.

४. अभियोग पक्षाकडून सहाय्यक शासकीय अभियोक्ता श्रीमती एस. एस. पाटील व आरोपीतर्फे त्याचे विद्वान अधिवक्ता श्रीमती सी. एस. पाटील यांचा युक्तीवाद ऐकला.

५. न्यायालयासमोर उपलब्ध असलेला दोषारोप व त्यास अनुसरून सादर करण्यात आलेल्या पुराव्याच्या अनुषंगाने पुढील बाबी माझ्या विचारार्थ उपस्थित होतात. त्यांवरील माझे निष्कर्ष त्यापुढे येणाऱ्या कारणांस अनुसरून मी खालीलप्रमाणे नोंदविले आहेत.

अ.क्र.	विचारार्थ बाबी	निष्कर्ष
१.	आरोपी हा दि. ३०/०८/२०२३ रोजी दुपारी १३.३० ते १४.३० वा. च्या सुमारास नरगट्टे गावच्या पूर्वेस रस्त्याच्या कडेला, नरगट्टे, ता. चंदगड, झाडाखाली मोकळ्या जागेत, बेकायदेशीरपणे स्वतःच्या फायद्याकरीता गावठी हातभट्टी दारू विक्री करण्यासाठी जवळ बाळगलेल्या स्थितीत मिळून आला हे अभियोग पक्षाने सिद्ध केले आहे काय ?	नकारार्थी
२.	आदेश काय ?	अंतिम आदेशाप्रमाणे.

का र ण मि मां सा

६. दोन्ही पक्षांचा युक्तीवाद ऐकला.

विचारार्थ बाब क्र. १ बाबत : -

७. प्रथमतः अभियोगपक्षास हे सिद्ध करणे अनिवार्य आहे की, आरोपीच्या ताब्यात विधिनिषिद्ध मद्य मिळून आले आणि तदंतर अभियोगपक्षास हे सुद्धा सिद्ध करावे लागेल की, आरोपीच्या ताब्यातून मिळून आलेला पदार्थ हा अफू व्यतिरिक्त इतर कोणतेही मादक द्रव्य अथवा

भांग आहे. अशा परिस्थितीत जमी पंचनामा हा पुराव्यातील महत्वाचा घटक ठरतो.

८. पंचाच्या उपस्थितीत पंचनामा तयार करण्यामागील महत्वाचा उद्देश म्हणजे पोलीसांच्या कारवाईस स्वतंत्र पुष्टी देणे हा आहे. त्यामुळे, अशा प्रसंगी पंचनामा हा अन्वेषणातील महत्वाचा घटक ठरतो. पंच हे केवळ स्वतंत्र साक्षीदार नसून ते पोलीसांच्या कारवाईस व कार्यवाहीस स्वतंत्रपणे पुष्टी देण्याचे काम करतात. त्यामुळे, जमी, घटनास्थळावरील परिस्थिती अशा गुन्ह्याच्या अन्वेषणातील महत्वाच्या बाबींसाठी पंचनामा हा पूरक व पुष्टी देणारा दस्त ठरतो. मात्र, तो सिद्ध होणे आवश्यक आहे.

९. अभियोग पक्षास पुढे हेही सिद्ध करावे लागेल की, आरोपीच्या ताब्यातून मिळालेला पदार्थ हा मादक द्रव्य होता. त्यासाठी त्या पदार्थाचे रासायनिक स्वरूप सिद्ध करणे पर्यायाने आवश्यक ठरते. यास्तव, केवळ रासायनिक विश्लेषण हा एकच उपाय आहे.

१०. मद्य प्रतिबंधक कायद्याच्या कलम १०३ पुढीलप्रमाणे उद्धृत करते,

' १०३. काही बाबतीत अपराध करण्यात आला आहे असे गृहित धरणे :

ह्या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदीन्वये चालविलेल्या खटल्यात, तद्विरुद्ध सिद्ध करण्यात येईपर्यंत आरोपी व्यक्तीने, जे जवळ बाळगण्याबद्दल त्यास समाधानकारक रितीने कारण दाखविता येत नाही असे कोणतेही मादक द्रव्य, भांग, मोहाची फुले किंवा काकवी याबाबत अथवा अशी कोणतीही दारू गाळण्याची भट्टी, भांडी, साधने किंवा उपकरणे याबाबत (अथवा कोणतेही मादक द्रव्य तयार करण्यासाठी ज्यांच्यावर कोणतीही प्रक्रिया करण्यात आली आहे) किंवा ज्यापासून एखादे मादक द्रव्य तयार करण्यात आले आहे असे कोणतेही साहित्य याबाबत ह्या अधिनियमाखालील अपराध केला आहे असे अधिक पुराव्यावाचून गृहित धरण्यात येईल. '

११. अपराधिक न्यायशास्त्राप्रमाणे आरोपीवरील अपराध शंकेच्या पलीकडे जावून शाबीत करण्याची सर्वस्वी जबाबदारी अभियोग पक्षावर आहे. अभियोग पक्षातर्फे सादर करण्यात आलेल्या

पुराव्यामध्ये एखादी शंका अथवा संशय निर्माण झाल्यास सदर संशयाचा फायदा आरोपीस मिळतो.

१२. भारतीय साक्षीपुरावा अधिनियम, १८७२ चे कलम १३४ नुसार आरोपीवरील दोषारोप सिद्ध करण्याकरीता अभियोग पक्षाला साक्षीदारांच्या विशिष्ट संख्येची आवश्यकता नाही. अभियोग पक्ष केवळ एका साक्षीदाराच्या पुराव्याच्या आधारे सुद्धा आरोपीवरील दोषारोप शाबीत करू शकतो. अभियोगपक्षाने त्यानुसार दोषारोप शाबीत करण्याकरीता सादर केलेला साक्षीदाराचा पुरावा सक्षम व विश्वासार्थ असायला हवा जेणे करून त्यावर विसंबून राहून दोषारोप सिद्ध होतो, याव्यतिरीक्त अन्य निष्कर्ष काढता येऊ शकणार नाही.

१३. अभियोगपक्षाने आरोपीवरील दोषारोप शाबीत करण्यासाठी पंच भिकाजी शिवाजी पाटील (अ.सा.१) व पंच भैरु मारुती नाईक (अ.सा.२) यांना तपासले. अभियोगपक्षाने सदर साक्षीदार सहकार्य करित नसल्याने त्यांना फितूर घोषित करून उलटतपासाच्या स्वरूपात प्रश्न विचारण्यात आले, मात्र त्यास त्यांनी नकारार्थी स्वरूपात उत्तरे दिली. त्यामुळे, सदर घटनेच्या पंचनाम्याबाबत साशंकता निर्माण होते. सदरच्या साक्षीदारांचा अभियोग पक्षास कांहीही उपयोग झालेला नाही. अभियोग पक्षास उर्वरीत साक्षीदार तपासण्यासाठी पुरेशी संधी देवून सुध्दा दि.२२/०२/२०२४ नंतर कोणताही साक्षीदार न तपासल्यामुळे दि.२७/०४/२०२६ रोजी नि. १ वर आदेश पारीत करून अभियोग पक्षाचा पुरावा बंद करणेत आला. आरोपीने गुन्हा केल्याबाबत त्याच्या विरुद्ध कोणत्याही प्रकारचा पुरावा न आल्यामुळे आरोपीचे फौ.प्र.सं.कलम ३१३ प्रमाणेचे निवेदन नोंदविण्यात आलेले नाही.

१४. फौजदारी खटल्यामध्ये आरोपीवरील आरोप पुराव्याद्वारे संशयपलीकडे सिद्ध करणे क्रमप्राप्त असते. फौजदारी खटल्यामध्ये पंचनाम्याची महत्त्वाची भूमिका असते. पंचनाम्यामधील वस्तुस्थिती आणि घटनास्थळी असणारी वस्तुस्थिती याची रूपरेषा तिन्हाईत इसमांद्वारे पोलिसांसमक्ष घेतली जाते. फौजदारी खटल्याची, तपासी यंत्रणेची विश्वासार्हता, सत्यता आणि घटना घडली त्यावेळी घटनास्थळाची व जमीची प्रत्यक्ष स्थिती काय होती हे दाखवण्याकरिता पंचनामा हा महत्त्वाची भूमिका पार पाडतो. अभिलेखावरील पुराव्याचे अवलोकन केले असता अभियोगपक्षातर्फे आरोपीविरुद्धचा दोषारोप शाबीत करणेकामी दोन पंच साक्षीदाराची साक्ष नोंदविलेली आहे. तथापी दोन्ही साक्षीदार फितूर झालेमुळे त्यांच्या साक्षीचा गुन्हा शाबीतीच्या दृष्टीने

अभियोग पक्षाला कांहीही उपयोग झालेला नाही.

१५. अभियोग पक्षाने जप्त मुद्देमालाबाबत न्यायवैज्ञानिक प्रयोगशाळेकडील विश्लेषण अहवाल पुराव्याकामी सादर केलेला नाही. आरोपीच्या ताब्यातून जप्त केलेला पदार्थ हा मादक पदार्थ होता हे रासायनिक विश्लेषण अहवालाशिवाय सिद्ध होणे मुळीच शक्य नाही. अभियोगपक्षाने गुन्हा शाबीतीच्या दृष्टीने ठाम व विश्वासार्ह पुरावा अभिलेखावर सादर केलेला नाही. त्यामुळे अशा पुराव्याच्या अनुपस्थिती मध्ये आरोपीवरील अपराध शाबीत होऊ शकत नाही. त्यामुळे मी, **विचारार्थ बाब क्र. १** करीता **नकारार्थी** निष्कर्ष नोंदवित आहे. या गुन्ह्यातील जप्त तथाकथित मादक द्रव्य यापूर्वी या न्यायालयाच्या आदेशाने नष्ट केले नसल्यास, अपील कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर तो मुद्देमाल नष्ट करण्यात येणे आवश्यक आहे. उपरोक्त विचारार्थ बाब क्र. १ यास नकारार्थी निष्कर्ष नोंदविला असल्याने आरोपीस निर्दोष मुक्त करणे न्यायोचित राहिल म्हणून मी, विचारार्थ बाब क्र. २ तथा न्यायनिर्णय करीता खालील प्रमाणे आदेश पारीत करीत आहे.

:: आदेश ::

आरोपी यज्ञाप्या मारुती नाईक याची महाराष्ट्र मद्य प्रतिबंधक अधिनियम, १९४९ चे कलम ६५(ई) ह्या गुन्ह्यातून अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम २४८(१) प्रमाणे निर्दोष मुक्तता करण्यात येते.

आरोपीने अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम ४३७ नुसार सादर केलेले जामीनपत्र व वैयक्तिक बंधपत्र रद्द करण्यात येते आणि त्यास खुले करण्यात येते.

सदर गुन्ह्यातील जप्त मुद्देमाल १) अंदाजे १८ लिटर गावठी हातभट्टीची दारू असलेले एक प्लॅस्टीकचे २० लिटरचे कॅन, २) दोन काचेचे ग्लास, ३) एक प्लॅस्टीक गोणपाटाचे पोते हे तपासी अंमलदार यांनी यापूर्वी नाश केले नसल्यास, अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम ४५२ नुसार अपील कालावधी संपल्यानंतर तो नष्ट करण्यात यावा.

आरोपीने अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम ४३७-अ चे पुर्तते कामी मा. अपील न्यायालयासमोर उपस्थित राहण्याकरीता पुढील सहा महिन्यांच्या अवधीकरीता रक्कम रुपये ५०,०००/- चे वैयक्तिक बंधपत्र सादर करण्याचे आहे.

प्रस्तुत न्यायनिर्णय अपराधिक प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम ३५३ नुसार घोषित करण्यात येत आहे.

या न्यायनिर्णयाची प्रत मा. जिल्हाधिकारी तथा जिल्हादंडाधिकारी, कोल्हापूर यांना अग्रेषित करण्यात यावी.

सही/-

(व्ही. एस. अग्रवाल)

प्रथम वर्ग, न्यायदंडाधिकारी, चंदगड.

दिनांक. २८/०४/२०२६.

ठिकाण: चंदगड